

OLENTZERO ZEIN ERREGEN

Juan Manuel Etxebarria Ayesta

Ekaina baragarria dala diño Gorbeia inguruko esaera zaarrak eta orrexegaitik edo, ekinaren podesuz, luzaro be luzaro itxaron eta gero, salbuesenez, "Resurrección Mª de Azkue" leenengo ikastola legeztatu zan Bilbon 1965ean, Euskaltzaindiaren abal eta guzti.

Urte pozgarri orretan be eldu ziran Eguberri edo Gabon jaiak eta ikastola sortu barri ori be apaindu egin bear zan eta ume, guraso, irakasle eta gaisetikoak alkartu ziran gogatsu eta ilusioz beterik ospakizun orretarako.

Euskal giro ederrez apaindu eben leenengo ikastola ori eta euskal kultura berreskuratze bidean, besteak beste, euskal mito zaarretik ezaguna zan gure Olentzero jarri eben ikastolaren sarrerako ataka barruan.

Ikastola orretako ume, guraso irakasle eta abarrek inoiz ez lako ospakizunak egin ebezan Olentzeroren inguruan eta oporretara joan ziran sinistu ezinda ainbeste urte neketsu eta gero.

Olentzero, ikastolan geratu zan, atezain legez, poz pozik itxaroten opor ondorengo umeen itzulerari.

Urte zaarra amaitu, barria asi eta bosgarren arrasti-iluntzean, barbarotsa, zaldi-irrintziak eta gaisetikoak barruntatu ebezan gure Olentzerok. Alakoren baten, ikastolako ate aurrera be eldu ziran zerok, ziran ziranekook eta badino ataka barrutik Olentzerok:

- Nortzuk zarien baino ez da?
- Gu? –erantzun eben batak bestearen atzean-, gu, Meltxor, Gaspar eta Baltasar Mago edo Erregeak gozuz eta emen gabiltz, urtero legez, gaztetxoei opariak banatzen etxerik etxe ilusio eta poztasunez beterik. Eta zu nor zaitugu ba, ikastola-etxe au barria da guretzat eta?

- Ni, Olentzero nozue, erdu, erduzie barrura, epeletara, barruan or kanpoan baino egotaro ohea dago eta.

Zaldietatik jaitsi eta sartu egin ziran ikastola barrura. Olentzerok bere oboan ezartzeko aginduz, arrautza gordinak eta ardoa eskeini eutsen inguruko euskal apaingarri guztiak erakusten eutsezan bitartean

Mago edo Erregeok jan-edanotan egozala, Olentzerok jakinguraz beterik galde-tu eutsen:

- Zuok zer Mago edo Errege klase zariet ba?
- Ara, Olentzetro - erantzun eutsan irribarreka Meltxorrek. Gure istoria luzea da, oso luzea, baina intziguz josita ikusten zaitudanez, kontatu egingo deusut labur baino ez bada be eta gero zuk zeuk beste ainbeste egin gugaz, gu geu be nor zaitugun jakinguraz beterik gagoz eta.
- Oba ez!- erantzun eutsan Olentzerok pipari tiratuz.

Artara, Meltxor Magoak itza artu eta aikomenzan bere aorik ara askatu eutsazan berbak:

“Ara, Olentzero maitea: gu urteak eta urteak garreneko ordezkari batzuk baino ez gara, baina leenengo Magoek, aiek Babilonia aldekoek, Bibliako tradizioetik jakin eben Jesus Erregea Belen errian jaioko zala eta orain dala bi mila eta piku urte jaiotzen egin be Mateo ebanjelariak adierazten deuskunez.

Ekialdeko Mago edo Erregeok, Jesusen jaiotzaren barri jakin ebenean, artu euren urre, intsentsu eta mirra opariak eta Belenerako bidean jarri ziran.

Zeruan izar berezi bat agertu jakien ekialdetik eta arexek gidatzen ebazan zuzen-zuzen Belenerantz.

Jarusalem-era eldu ziranean eta Herodes erregeari itandu non jaiotzen ziran Jesus Erregea, zeruko izarra estaldu egin jakien.

Herodes oso aserre egoan, amorrus berrik, beste erregerik ez ebalako gura eta auxe esan eutsen Magoei azpikeriaz berrik:

- Zuok joan eta Jesusen jaiotzaren barri dakizuenean, itzuli barriro nigana eta ekarri bere barri, neu be joan eta gurtzeko.

Joan ziran Magook eta Herodesen jau-regitik urtenaz batera barriro agertu jakien zeruko izarra eta zuzen-zuzen gidatu ebazan Belenera.

Jesus ume jaiobarria gurtu eben eta iru opariak eskeini. Baina itzultzerakoan, aingeru baten laguntzaz beste bide bat artu eben eta Herodes barri barik itxi, leen baino aserreago. Orrexegatik agindu eban Herodesek Belen eta inguruko ume jaiobarriak iltzeko Jesus be euren artean izango zalakotan baina aingeru baten laguntzaz Egiptora ies egin eben gauzez Maria eta Josek, Jesus ume eta guzti eta ez ziran itzuli Herodes il arte. Orrelaxe libratu zan Jesus umea Inozenteen eriotzatik.

Gero mendeak joan mendeak etorri, Jesus Jainkoaren jarraitzaileak mundutik zabalduz joan ziran. Pedro deuna Jerusalemetik Erromara etorri zan eta Eliza sortu eban. Erromatar inperioa luze zabalduz zabaldu zan kristau eliza eta beragaz Bibliaren ekarria.

Besteak beste, guk gaur ordezkaten dogun Mago edo Erregeen oitura zaar a be zabalduz etorri zan eta garaian garaiko egiten, urtarrilaren 6an Erregea ospatuz eta bezpera gauean opariak banatuz gaztetxoan artean.

Euskalerrira be eldu zan ospakizun oitura au. Orra or orren adierazgarri Erregeen eguneko abesti zaar eta polit au:

*Apalazio zalduna
iru Erregeen eguna
zotzak eta paluak
Martina atsoaren kontuak.
Martina atsoari eroan deutzaz
iru oilanda katuak
aren azurrak batu ezinda
ark darabizan saltuak.*

Gainera, gulako Erregeak agertu ez arren be, gaztetxoek abestu egiten eben, ia oraitsurarte, abesti jator ori eta agilandoa lortu gizona zkoengandik.

Aikomen ba Olentzero labur esanda gure Belenetik Euskalerrira arteko istoria. Orain zeurea entzun nai genduke ez dakigulako zutaz ezer.”

- Oba ez, Meltxor, Gaspar eta Baltasar!
Aitu, ni neu be, zuok legez, jatorrizko Olentzeroren ordezkaria nozue. Euskalerrira oso zaarra da, preindoeuropeoa. Eta erri zaar onetan beti ospatu izan da neguko solstizioa, ots, eguna luzatzen asten dan eguna, Eguberria.

Jatorrizko Olentzero, jentil edo basajaun bat zan eta urte baten, Eguberria ospatzen egozala an Nafarroako Aralar mendian, argi berezi bat agertu jakien ekialdetik.

- Guri izarra legez ezta?- erantzun eutsan Gaspar Magoak.
- Baliteke, baina zuok bazenkien Jesus jaio zala, guk oraindino ez, entzun, argituko deusuet eta.

Ekialdeko argi berezi a ikusi ebenean, aiek jentil aiek ezin eben ulertu mezua. Jentil zaarrenari itandu eutsoen eta ene! “Kixmi jaio dok, Kixmi jaio dok” alaurika asi zan eta badino:

- *Gureak egin jok, aro barri bat jatork eta bota nagizue amildegira.*

Esan eta egin. Jentil zaarra aurretik eta, bat kenduta, beste jentil guztiak atzerik ara, euren buruak bota eta galdu ei ziran Aralar barrenean dagoan Arrastaraneko jentil-arripean.

Bizirik geratu zan jentil bakar orixe zan jatorrizko Olentzero eta bere burua amildegira bota eta galdu bearrean, errira etorri zan Jesus jaio zala adierazten, abestitik ezagutzen dogunez: “...aditu zauenean Jesus jaio zala, lasterka etorri zan barri ematera.”

- Baina, Euskalerrriak ez ei ekian guk legez Biblia bidezko barria?- itandu eutsan Baltasar Magoak-.
- Ez, ba. Ez deusuet esan ba Euskalerrria Erromatarrak etorri baino asko eta askoz leenagokoa dana. Jakina, erri zaarretan aozko tradizioa izaten da nagusi eta Euskal errrian geiago, oso berandu asi gara-eta idazten. Gure kasuan, Jesusen jaiotza adierazteko Olentzeroren mitoa sortu genduan. Olentzero izenak be “on edo eta oles aroa” adierazten deusku. Gerora bai, gerora Elizeak argitu deusku zuok Bibliatik jakin dozuena.

Auxe dozue ba laburbilduz Olentzeroren nondik norakoa eta ementxe naukatzue Olentzero ordezkutzen Eguberri edo kristau aroko Gabon egun onetatik, ots, abenduaren 24tik eskolumeen oporrak amaitu arte.

- Ori bai dala misterioz beteriko istoria! Sekula be ez dogu entzun olakorik!- erantzun eutsoen Magook irurek iruretara. Eta jarraian Meltxorrek:
- Baina, zergaitik aurten eta ez aurreko urteetan?
- Ba, ara, lagun barriok, Olentzeroren istoria zaarra da eta ia aaztuta egon da euskal erritxoetan, batez be urietan. Baina, garai onetan, euskaldun izan, euskaldun barriak egin eta euskeraz bizitzeko, ikastolak sortzea eskatzen dau erriak eta orrexegaitik jarri nabe ume eta gaztetxoan artean oitura zaar esanguratsu au errekueratze bidean.

- Ondo baino be obeto asmatu dabe euskaltzaleok,- erantzun eutsan Gaspar Magoak-, baina ezin zaitue itxi emen barruan zeinakio. Zegaitik ez dozu egiten guk legez, gaurkotu, urten erri-rik erri eta urietako kalerik kale eta opariak banatu Gabon gauean, ume eta gaztetxuen bizipozerako?
- Arrazoia dozu, Gaspar- erantzun eutsan zutundurik Olentzerok pipa ketan ebalat-. Azken baten Zuok eta nik Jesusen jaiotza dogu elburu eta opari kontuetan be ume eta gaztetxoak bitzuentzat protagonista.

Zuok Erregen bezperan egiten dozuen legez nik Gabon gauean, poza, bakea eta bizi-gogoia zabalduko dot batean bestean. Zer obeagorik?

Alkarrizketa emankor, gozo eta biotze-koaren ondoren alkar agurtu eben besarkadaka kultura ezbardinak onartuz.

Andik gerora, Gabonak joan Gabonak etorri, ikastolak, eskolak, ikastetxeak, udal kultur-etxeak, eskaparateak, jostailu-

dendak, postalak, ipuin-liburuak, kaleak, etxe barruak eta gainetiko guztiak, Olentzerok bete ziran.

Mendeak joan, mendeak etorri, Erregeak eurak be tokian tokiko euskal giroan sartzen etorri jakuz.

Gaurko gure gizartean iru belaunaldi bizi gara batera. Elduok umetan Erregen ospatzen genduan, gaurko gaztetxoek Olentzero edo / eta Erregen.

Ospakizunaren jatorrira bagoaz, Magoak Babiloniatik Belenera bidean ikusitako izarra eta Olentzerok Aralarretik begiztaturiko argi berezia ez ete da berbera? Baliteke! Kanta dagigun, beraz:

Eguzki argia bero
gu argitzen egunero,
bake pozean ospa daiguzan
Erregen zein Olentzero.

